**СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – Свищов**
**Факултет „Производствен и търговски бизнес”**
**Катедра „Икономика и управление на туризма”**

# МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

# ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

## Сборник с доклади

**Академично издателство „Ценов“**
**Свищов**
**2019**

**ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ**

**Почетен председател:**
доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

**Председател:**
доц. д-р Петя Иванова
**Членове:**
проф. д-р Марияна Божинова
проф. д.и.н. Милко Палангурски
доц. д-р Мариана Янева
доц. д-р Тихомир Личев
гл. ас. д-р Любка Илиева
гл. ас. д-р Любомира Тодорова
гл. ас. д-р Павлин Павлов

**МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ**

**Председател:**
проф. д-р Марияна Божинова – (България)
**Членове:**
проф. д-р Лариса Корганашвили (Грузия)
проф. д-р Алфред А. Розенблум (САЩ)
проф. д-р Алфонсо Варгас (Испания)
доц. д-р Петя Иванова (България)
доц. д-р Мариана Янева (България)
доц. д-р Татяна Манастерска (Полша)
доц. д-р Ю-Чен Чанг (Тайван)
доц. д-р Сергей Илькевич (Русия)
доц. д-р Насирли Бейтулла (Азербайджан)

**Технически секретар** – Емилия Станева

**ISBN 978-954-23-1764-7**

# СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. Петя Иванова
Вместо предговор ..... 9

Пленарен доклад
Проф. М. Божинова
АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ ..... 13

*ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ И ИНОВАЦИИ*

Prof. Andrey Zahariev, Assoc. Prof. Stoyan Prodanov, Head Assist. Prof. Emil Tsanov, PhD, Assist. Prof. Stefan Prodanov, PhD; Mariana Moneva-Dauo, Phd Student
PROJECT NOVAE AND INTERREG PROGRAMME – A NEW APPROACH FOR DEVELOPMENT OF THE LOWER DANUBE TOURIST DESTINATION ..... 27

Доц. д-р Петя Иванова, докторант Симеон Симеонов
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТУРИСТА, ПРАКТИКУВАЩ КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ ..... 36

Доц. д-р Иванка Николова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРИХОДИТЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО ..... 45

Доц. д-р Снежинка Кадиева
НЯКОИ НОВИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ХОТЕЛИТЕ НА БЪДЕЩЕТО ..... 53

Доц. д-р Ваня Василева, Йорданка Марчева
СЪВРЕМЕННИ ОСОБЕНОСТИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕСТОРАНТЬОРСТВОТО В КИПЪР ..... 62

Доц. д-р Снежана Иванова, Александрина Енева
ИНОВАЦИИТЕ В НОВИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СВЯТ ..... 70

Доц. д-р Катя Илиева
РЕСУРСИТЕ НА СОЛЕНИТЕ ЕЗЕРА В АКВАТОРИЯТА НА БУРГАС И РОЛЯТА ИМ В РАЗВИТИЕТО НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В РЕГИОНА ..... 81

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ИМИДЖА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ .....91

Доктор Никола Гайдаров, докторант Ралица Георгиева
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПРОДУКТИ НА ТУРОПЕРАТОРИТЕ
ПО ДЕЛОВИ И ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ .....98

Ст. преп. Маргарита Панчева
С ГРИЖА ЗА КЛИЕНТА ПРИ ПОДГОТОВКАТА И ПРОВЕЖДАНЕТО
НА ОРГАНИЗИРАНИ ОБИКОЛНИ ПЪТУВАНИЯ ИЗ БЪЛГАРИЯ,
ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА ФРЕНСКИ ТУРИСТИ.....108

Преп. д-р Севджан Сабриева
СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА
ИНФРАСТРУКТУРА В ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ .....117

Докторант Данаил Алеков
ДИНАМИЧНИ И СТАЦИОНАРНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОГРАМИ.....124

Докторант Илиян Дуков
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ТЪРСЕНЕ НА
ОРГАНИЗИРАНИ ЕДНОДНЕВНИ ПЕШЕХОДНИ ЕКСКУРЗИИ.....133

Mohamed Mostafa Albaz
THE ROLE OF SMART HUMAN RESOURCES IN IMPROVING THE
EFFICIENCY OF LOGISTICS INVESTMENT IN SMEs .....141

*ТУРИСТИЧЕСКИ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО*

Доц. д-р Генка Рафаилова
ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ КРЕАТИВНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО
И ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ .....151

Доц. д-р Мария Станкова
ВЪЗМОЖНОСТИ НА ИНДУСТРИЯТА НА ТУРИЗМА ЗА СОЦИАЛНО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО .....161

Доц. д-р Еленита Великова
АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА УДЪЛЖАВАНЕ НА СЕЗОНА
В БЪЛГАРСКИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ КУРОРТИ.....169

Gordana Stojmenović, проф. д-р Любчо Варамезов
ОПИТЪТ НА СРЪБСКИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ КОМПАНИИ
В LEAN ПРОИЗВОДСТВОТО.....179

Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Ася Панджерова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ, АНГЛИЯ И БЪЛГАРИЯ ..... 187

Гл. ас. д-р Галя Кушева
АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТЕН КОМПЛЕКС ПАМПОРОВО ПРЕЗ ЗИМНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЕЗОН ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 г. ..... 195

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
ДИНАМИКА НА СЕЗОННОСТТА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС ..... 203

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ ..... 211

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ИНОВАТИВНОСТ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ФИРМИ ..... 218

Ас. д-р Любомира Тодорова
ПРОЯВЛЕНИЕ НА СИВАТА ИКОНОМИКА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР НА Р. БЪЛГАРИЯ ..... 227

Ас. д-р Павлин Павлов
ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ ..... 234

Ас. д-р Пламен Петров
ДИНАМИКА В РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 ГОДИНА ..... 241

Асен Божиков
КИБЕРАТАКИТЕ – СЪЩЕСТВЕНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ХОТЕЛИТЕ В ДИГИТАЛНАТА ЕРА ..... 248

Докторант Таня Рисемова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИ ОБЩИНИ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА ДОЛЕН ДУНАВ ..... 256

Докторант Жаклин Коен
ПРОЦЕСНО УПРАВЛЕНИЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ В ПРЕДЕН ОФИС ..... 264

Докторант д-р Владимир Бойчев
МЕДИЦИНСКИ ИЛИ МЕДИКАМЕНТОЗЕН ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ..... 272

Докторант Зорница Златанова
МАРКЕТИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИ КОМПАНИИ, ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИНТЕРНЕТ МАРКЕТИНГА ..... 281

*ФИНАНСОВИ, ОТЧЕТНИ, ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ И СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА*

Доц. д-р Людмил Найденов, гл. ас. д-р Марияна Павлова-Бънова
МЕСТНИ ДАНЪЦИ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС ..... 291

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ТУРИСТИ ..... 301

Доц. д-р Галя Иванова - Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА БЕЗПЛАТНА ХРАНА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ..... 311

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов
ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕНСИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗАЕТИТЕ В ТУРИЗМА ..... 318

Изследовател д-р Александрина Александрова АНАЛИЗ НА БАЗИСНИ ПОКАЗАТЕЛИ ОТНОСНО ТУРИЗМА В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ..... 326

Докторант Росен Колев
НЕОБХОДИМОСТ ОТ НОВИ ПОДХОДИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО НА СЕБЕСТОЙНОСТТА ..... 334

Докторант Димчо Шопов
ВЛИЯНИЕ НА ВИСОКАТА ДЪРЖАВНА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНДУСТРИЯ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕС ..... 342

Докторант Борислава Славова-Петкова
СОЦИАЛЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ ..... 351

*МАРКЕТИНГОВИ, ТЪРГОВСКИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ НА ТУРИЗМА*

Проф. д-р Светла Ракаджийска
СИМВОЛИКА И КОМУНИКАЦИЯ ЗА ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....359

Проф. д-р Стоян Маринов, д-р Галина Илиева
ТУРИСТИЧЕСКО ТЪРСЕНЕ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....368

Доц. д-р Иван Марчевски, доц. д-р Ваня Григорова
МАРКЕТИНГОВИТЕ МРЕЖИ ОТ ФИРМИ – СЪВРЕМЕННА ТЕНДЕНЦИЯ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ .....375

Assoc. Prof., PhD Tatiana Manasterska, The President Stanislaw Wojciechowski
MANAGING AND MEETING THE DEMANDS OF OLDER TOURIST MARKET.....384

Доц. д-р Галина Захариева
ПРИНОС НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА .....390

Доц. д-р Искра Пантелеева
СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИЗМА – НЯКОИ МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ ВЪПРОСИ..398

Доц. д-р Мариана Янева, доц. д-р Николай Цонев
КОНСУЛТАНТСКА ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН .....404

Доц. д-р Соня Алексиева, Росен Петков
КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО НА УСТОЙЧИВОТО ХРАНЕНЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО – ПОТРЕБИТЕЛСКИ ПОЛЗИ, ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ.....414

Доц. д-р Иван Желев
ВЗАИМООТНОШЕНИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ФАСИЛИТИ МЕНИДЖМЪНТА НА ХОТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ.....423

Доц. д-р Пенка Горанова
КОНЦЕПЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ХОТЕЛСКИ КОМПЛЕКС.....431

Доц. д-р Анатолий Асенов, докторант Зорница Крумова
ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТРЕЛСТВА И ПРЕД ЛИДЕРСТВОТО В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР.....439

Гл. ас. д-р Емил Николов
ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ОТ ИНТЕГРИРАНЕТО НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНУДСТРИЯ НА БЪЛГАРИЯ .....447

Гл. ас. д-р Маргарита Мишева
ЕЛЕКТРОННА ТЪРГОВИЯ В ТУРИЗМА – ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦИИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....454

Гл. ас. д-р Надежда Веселинова
ГЪВКАВОТО ЛИДЕРСТВО – ФАКТОР ЗА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ В ТУРИЗМА .....462

Гл. ас. д-р Зоя Иванова
ФОРМИРАНЕ ПОВЕДЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ .....468

Гл. ас. д-р Милен Динков
СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ.....475

Гл. ас. д-р Галя Георгиева, гл. ас. д-р Иван Маринов
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....483

Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов
ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ.....491

Гл. ас д-р Светослав Калейчев
ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РОБОТИЗАЦИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИЯ МАРКЕТИНГ.....499

Ас. д-р Бойчо Бойчев
ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИ СТРУКТУРИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС .....507

Доктор Веселина Портарска
МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РАЙОН РИЛА-ПИРИН, С ЛОКАЦИЯ БАНСКО .....515

Докторант Александър Димитров
ПРЕДИМСТВА НА МОБИЛНАТА ТЪРГОВИЯ (M-COMMERCE) В СЪВРЕМЕННОТО ХОТЕЛИЕРСТВО.....525

Д-р Мирослав Кръстев, ас. д-р Калоян Цветков
ОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ НАГЛАСИ ПРИ ПОСЕТИТЕЛИТЕ НА НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ.....534

Докторант Кристина Георгиева
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОЗИЦИОНИРАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ БЪЛГАРИЯ.....543

Докторант Йоана Огнянова
ВЛИЯНИЕ НА БРАНДИНГА НА КУЛИНАРНАТА ДЕСТИНАЦИЯ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ТУРИСТИТЕ.....551

Докторант Ирина Карадакова
ИЗМЕРЕНИЯ НА ЛОЯЛНОСТТА В ТУРИЗМА.....557

Докторант Ивайло Иванов
АКТУАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ХОТЕЛСКИТЕ ОНЛАЙН РЕЗЕРВАЦИОННИ СИСТЕМИ.....566

Докторант Нина Костадинова
ЛИДЕРЪТ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕКИПНАТА РАБОТА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....575

*ПРАВНИ, ИСТОРИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ТУРИЗМА*

Проф. д-р Таня Парушева
ОПАЗВАНЕ И СЪХРАНЯВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ НА КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ ЗА БЪДЕЩЕТО.....583

Доц. д-р Тихомир Личев
РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНИЯТ И КУЛТУРНО ПОЗНАВАТЕЛЕН ТУРИЗЪМ ПО ДУНАВСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ.....589

Доц. д-р Милена Стоянова, доц. д-р Ивайло Владев
СКАЛНИТЕ МАНАСТИРИ В СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ КАТО ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....597

Доц. д-р инж. Стойна Цвяткова, маг. Емилия Маринова
ПОТРЕБИТЕЛСКО ТЪРСЕНЕ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ СЪЗДАВАНЕ НА ИНОВАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ В СВИЩОВ, С ЕЛЕМЕНТИ НА КУЛТУРЕН, ДУХОВЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....605

Dr. Mahmoud Khalifa, Assoc. Prof
THE ANALYSES OF PUBLIC POLICIES FOR THE REVITALIZATION OF THE TOURISM SECTOR IN EGIPT AFTER THE 30th OF JUNE REVOLUTION....614

Д-р Константин Григоров
МЕСТНИ ОРГАНИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА И ТЕХНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ....620

*ПРОСТРАНСТВЕНИ И ЕКОЛОГИЧНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА*

Проф. д-р Константин Калинков
ОСНОВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЧЕРНОМОРСКИ КУРОРТИ ....629

Доц. д-р Петя Иванова
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА ЧРЕЗ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТИ ....640

Доц. д-р Марина Николова
УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ ....651

Доц. д-р Иван Килимперов, доц. д-р Красимир Александров
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН „ТРАКИЯ“ ....658

Гл. ас. д-р Нели Веселинова, проф. д-р Веселин Бояджиев
ТУРИЗЪМ, РУРАЛИЗЪМ И ДЕМОГРАФСКАТА КАТАСТРОФА ....664

Гл. ас. д-р Румен Недков
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА СВОГЕ ....673

Гл. ас. д-р Явор Станев
РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЖИВУЩИТЕ В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН ....680

Докторант Иво Балевски
СЕЛСКИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ - ЕДНА РАЗЛИЧНА ГЛЕДНА ТОЧКА....686

Докторант Владо Божилов
ДОБРИ ПРАКТИКИ В „ЗЕЛЕНА“ ПОЛИТИКА В ХОТЕЛИЕРСТВОТО..693

*ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ПРЕПОДАВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА ТУРИЗМА*

Доц. д-р Александр Аверин
DIGITAL-СТРАТЕГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ИНДУСТРИИ СПОРТА И ТУРИЗМА ..... 703

Старший преподаватель Юлия Иванова
ОСОБЕНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА И ПРОДВИЖЕНИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ ТУРИСТКОГО ПРОФИЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ ..... 711

Доц. д-р Ирена Емилова
МЕТОДЪТ „АНАЛИЗ НА СЛУЧАЙ“ ПРИ ПОДГОТОВКАТА ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ЕКОТУРИЗЪМ И ИНФРАСТРУКТУРА“..... 719

Докторант Стилияна Басмаджиева
РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ЗА АНАЛИЗ НА МАКРОУПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ ..... 724

Жилкова Ю. В., Макаренко З. В.
К ВОПРОСУ ОБ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЗНАЧЕНИИ ЭКСКУРСИИ ..... 734

*СТУДЕНТСКИ НАУЧНИ ДОКЛАДИ*

Магистър Невена Руменова Лясковa
МУЗЕИТЕ НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО - ОТ МИНАЛОТО ДО НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ..... 749

Бакалавър, Анжелина Василева
РАЗКРИВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ В ПРИРОДНО-КЛИМАТИЧНИТЕ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ДАДЕНОСТИ НА ГРАД СВИЩОВ ..... 755

Студент Петя Костова
ИКОНОМИКАТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И НЕЙНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ТУРИЗМА ..... 762

Студент Фелия Попова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМА..... 769

Студент Марта Лазарова
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В ТУРИЗМА..... 776

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

# ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Свищов, 11-12 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

*Конференцията е посветена на 10-годишнината от създаването на специалност „Икономика на туризма“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов*

**ISBN 978-954-23-1764-7**

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

# ЛИДЕРЪТ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕКИПНАТА РАБОТА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

**Докторант Нина Костадинова**
**Стопанска академия „Д. А. Ценов" – Свищов**

***Резюме:*** *Динамичното икономическо развитие, политическите изменения, нарастващите изисквания на потребителите и засилващата се конкуренция между туристическите организации, поставят пред тях множество трудности и сложни предизвикателства. Това налага придобиването, поддържането и разширяването на пазарните позиции, и търсенето на конкурентни предимства на бързо променящият се и динамичен пазар на предлаганите туристически продукти и услуги. За да отговорят на тези предизвикателства, една от възможностите, която организациите от сферата на туризма могат да използват е въвеждането на нови, по-ефективни и гъвкави структури, които да създадат условия за най-добро изпълнение на функции и задачи от всеки служител и максимално използване на физическия, умствения и творческия им потенциал. За постигането на това е необходимо въвеждането на екипни структури като гъвкава форма на организация на работата и средство за повишаване на конкурентоспособността. Акцентът в настоящия доклад е поставен върху ключовата роля на лидерите на екипи и по-конкретно на притежаваните от тях лидерски качества, умения, поведение и стил, съдействащи за подобряване на ефективността на екипната работа в туристическите организации.*

***Ключови думи****: работа в екип, лидер, лидерство,*

Години наред авторите (Д. Каценбах, Д. Смит, Д. Рос, М. Белбин, Р. Хакман, К. Каменов, Кр. Хаджиев, В. Божилова, Т. Христова и др.) изследващи екипната организация на работата отделят специално внимание на нейната роля и значение за организациите и процесите протичащи в тях. Те са на мнение, че използването на екипната организация на труда ще доведе до по-добра организация на работния процес и в същото време ще създаде условия за вземането на ефективни управленски решения. Това от своя страна ще съдейства за подобря-

ване на качеството на работа в туристическите организации, а от там и до реализирането на по-високи икономически резултати.

*  *  *

Безспорно е, че основните предпоставки и условия за изграждане на сплотени и резултатни екипи се създават от ръководството на организацията, но практиката и особено тази от водещи чуждестранни фирми показва, че изключително важно място и роля за сплотеността на екипа има неговият ръководител-лидер (Илиев, 2005, стр. 277).

В тази връзка, с цел по-детайлно изследване на въпроса свързан с лидерството и ключовата роля на лидерите на екипи, считаме за нужно за направим кратък преглед на изследванията насочени към изясняване същността на този „феномен".

В научната литература са известни много концепции и подходи насочени към изучаване на лидерството, лидерските стилове, роли и качества, които трябва да притежават лидерите на екипи, но според Т. Христова (2006, стр. 42) темата за лидерството в областта на екипа са все още неизяснени. В настоящата разработка ще се спрем на тези подходи, които могат да внесат яснота за развитието на лидерството през годините и да намерят място в екипната работа в туристическите организации, а именно: подхода на отличителните черти, поведенческият и ситуационният подход.

Подходът на отличителните черти е свързан с най-старите опити да се обясни лидерството, а привържениците му (Ч. Хенди, Р. Стогдил, Р. Ман, Е. Гизели, Р. Лорд) считат, че лидерите се раждат такива, а не се създават. Изследванията при този подход са насочени към откриване на онези личностни характеристики, които отличават ефективните от неефективните лидери.

Въпреки ограниченото приложение на тази теория все още има ситуации в отделните организации, където лидерството се разглежда през призмата на отличителните черти. Т. Питърс и Р. Уотърман (1998, стр. 23-27) систематизират следните по-важни личностни характеристики и качества, които определят един ефективен лидер като такъв (вж. Табл. 1).

Въпреки, че качествата на личността да голяма степен определят възприемането на лидера от подчинените като такъв е трудно да се твърди, че успешното лидерство е функция единствено и само на неговите отличителни черти. Непрекъснато променящата се вътрешна и външна за туристическите организации среда изисква адекватна реакция от страна на лидерите, а теорията за отличителните характе-

ристики не е в състояние да даде отговор на въпроса как лидерите да реагират в определени ситуации. Отговорите могат да се намерят в поведенческите подходи, които идентифицират типичните лидерски стилове, осигуряващи ефективно влияние върху участниците в екипа. Привържениците на този подход (К. Левин, Р. Липит, Р. Уайт) считат, че лидерът не се ражда, а се създава.

**Таблица 1.** Личностни характеристики , свързани с ефективните лидери

| | |
|---|---|
| **Инициативност** | Желание за постижения, притежава амбиция, енергичност, упоритост. |
| **Отговорност** | Силно желание да влияе и води останалите, притежава способност да поема отговорност. |
| **Честност** | Създава атмосфера на доверие, притежава искреност, наличие на съответствие между думи и действия. |
| **Самоувереност** | Умее да убеждава останалите в правотата на своите цели и решения. |
| **Интелигентност** | Способност да интерпретира, разбира и синтезира голямо количество информация, способност да създава визия, да разрешава проблеми и да взема добри решения. |
| **Знания за работата** | Висока степен на познания за компанията, отрасъла, техническите въпроси, свързани със задачата и дейността на екипа. |

Източник: Т. Питърс, Р. Уотърман, Към съвършенството във фирменото управление, изд. Наука и изкуство, София, 1998 г.

В резултат на проведените проучвания се определят няколко основни ръководни стила и тяхната ефективност – авторитарен, демократичен и либерален.

*Авторитарният* стил на ръководно поведение означава, че ръководителят сам взема решенията, без обяснения и уточнения и ги възлага на екипа за изпълнение. *Либерален* стил на ръководство е този, при който ролята на лидера е много ограничена, той не вярва в своите ръководни способности и екипа сам взема своите решения според желанията и преценките си. *Демократичен* стил е този, при който лидера при вземане на дадено решение се вслушва в мненията, пре-

поръките, нуждите и желанията на членовете на групата или държи на участието им в процедурата по вземане на решение.

През 60-те години на този век се препоръчва и един нов подход, свързан с името на Фред Фидлър, т.н. ситуационен подход. Ф. Фидлър смята, че ефективността на лидера зависи както от личностните му качества, така и от степента на контрол над ситуацията. Авторът провежда множество изследвания в продължени на 30 години и достига до извода, че „всяка ситуация изисква свой стил на ръководство, а ефективността е резултат от съответствието между поведението на лидера и ситуацията". Интерес представлява и въведеният от автора термин „ситуационен контрол", с който се определя степента, в която ситуацията дава възможност на лидера да упражнява своето влияние върху групата. Ситуационният контрол от своя страна пък зависи от три характеристики на ситуацията – атмосфера в групата, структура на задачата и властова позиция.

Изводът от направените изследвания на Фидлър се заключава в това, че ситуацията може да стане по-благоприятна чрез подобряване взаимоотношенията на лидера с подчинените, преструктуриране на задачата и увеличаване на официалната власт.

Всеки от посочените до тук подходи в управлението има своите предимства и недостатъци. Някои от тях могат да бъдат приложени практически, докато други да имат препоръчителен характер. Независимо от това, приносът на всеки един от подходите за насочване на изследванията към значението на лидерите, лидерските качества, поведение и стил, необходими за ефективно лидерство, остава значителен.

С оглед на разгледаните до тук схващания за отделните елементи на лидерството и съвременните условия, в които оперират туристическите организации, свързани с постоянно засилващата се конкуренция както на вътрешния пазар, така и с утвърдени дестинации в чужбина, считаме че основните роли на лидерите на екипи, водещи до постигане на ефективност от екипната работа са свързани със следните аспекти: определяне на задачата, планиране, информиране, мотивиране, даване на пример и участие (www.centerbg.orgLeadership 01, 2018).

Основната задача на всеки лидер на екип е да осигури изпълнение на общата задача. Това е свързано със способността му да дефинира задачата от гледна точка на целите, които са поставени предварително от ръководството, после да я превърне в обща задача, достъпна за всеки член от екипа. Но за да се постигне ангажираност на всеки

член от екипа за изпълнение на поставените задачи, лидерът трябва да даде възможност на екипа си да коментира и ако е възможно да променя отделни елементи на предстоящата за изпълнение задача.

Ролята на лидера свързана с планирането е насочена към най-ефективно разпределяне на времето за изпълнение на задачата, ресурсите, които са необходими за нейното реализиране и притежаваните от членовете компетенции и умения за достигане до желания резултат.

Информирането като основна функция на лидерите на екипи е свързана с организирането на периодични срещи, на които отделните членове да бъдат запознати с това какво се очаква от всеки, като се дава възможност да се задават въпроси и да се получава необходимото разясняване.

Екипната мотивация и постигането на удовлетвореност от работата са друга част от отговорностите на лидера. Тя е пряко свързана с начина на организиране на работата, а от лидера се изисква да знае какво очакват членовете да получат за своята работа. Той трябва да разбере какви награди се ценят от екипа, да накара екипа да очаква тези награди при добро изпълнение на работата и да дава тези награди само, когато са заслужени.

Даването на пример от страна на лидера означава той да е наясно с факта, че поведението му е ключовият фактор за установяване на климат на доверие, сътрудничество, поддържане на висок дух и сплотеност в екипа. Основната роля на лидера тук е свързана със създаването на среда, в която конфликтите се решават конструктивно, а възникналите проблеми се овладяват своевременно.

Участието като отговорност на лидерите на екипи е свързана с възможността, която се дава на отделните членове да участват при вземането на решения. Това може да бъде постигнато чрез консултиране (лидера изслушва идеите, но решението взема сам), съгласие (екипът може да оспорва всяко решение) и консенсус (единодушно решение чрез консултации и съгласие). Независимо коя от посочените форми на участие при вземането на решения ще избере лидерът е важно да се знае, че в съвременното общество хората вече не се подчиняват автоматично – те трябва да бъдат убедени.

В заключение можем да посочим, че ролята на лидера е свързана преди всичко с изграждането на среда, в която се толерират и ценят различията, доверието, признанието и откритата комуникация между членовете и външните за екипа групи (доставчици, потребители, висшето ръководство, други екипи). Важно е ръководството на туристическите организации да знае, че лидер може да е всеки член на екипа,

който е способен да спечели доверието на членовете и преди всичко да окаже въздействие, което да подпомогне екипа да постигне желаните резултати.

* * *

В икономическата литература съществуват различни гледни точи, множество теории и схващания, насочени към качествата, които трябва да притежават ефективните лидери, и поведението и стилът, които да съдействат за подобряване ефективността на екипната работа. Въпреки това, е важно да се знае, че управлението на хора работещи в екип изисква балансиране на нуждите на екипа с тези на индивида, а доброто управление е това, което улеснява общуването в екипа и осигурява неговия прогрес към постигане на екипната цел.

**ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА**


Илиев, Й. (2005). *Управление на човешките ресурси. Умението да мотивираме.* Велико Търново: Абагар.

Питърс, Т., & Уотърман, Р. (1998). *Към съвършенството във фирменото управление.* София: Наука и изкуство.

Христова, Т., Христов, Т., & Христов, С. (2006). *10-те златни правила за работа в екип.* София: Сиела.

*www.centerbg.orgLeadership 01*. (февруари 2018 г.). Свалено от http://centerbg.org/: http://centerbg.org/wp-content/uploads/2018/02/%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D0%BB%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F.pdf

# ПРАВНИ, ИСТОРИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ТУРИЗМА

# ПРАВОВЫЕ, ИСТОРИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ ТУРИЗМА

# LEGAL, HISTORICAL AND CULTURAL DIMENSIONS OF TOURISM